

fa. En una part de la Vall d'Àneu, on avui s'usa la forma en *-ons*, a Sorpe és, però, *žardóns* amb *ʾ* (i la mata *žardoné*, 1959), on és evident que això és la primitiva forma no assimilada *gerdons*, que a causa de la *r* ha obert un poc més la *e*; ara bé allà mateix hi ha una gran partida de bosc al llarg del riu (tota ella enrojolada de gerds) que en diuen *Lo žardá* (*gerd* + *-ARE* collectiu); a la Vall d'Assua se sent encara *žardéres* per a les mates (per més que hi vagin a menjar *jordons*, Rialb, 1959), a Romadriu hi ha un bosc *Lo Gerdralet* (costa a la part alta del bosc, riu amunt, que és com aquell *Jardar* de Sorpe, però amb repercussió i dissimilació), a Arestui hi ha *Pla-žardós*; a Borén *gerdà(r)* «camp de gerds» (*AlcM*); i, ja en ple domini aragonès, tenim encara *Chardal* o *čardáls* a la Comuna de Gistau (Serveto, 1965).⁴

Finalment hi ha dos importants topònims bernesos, que presenten amb *gerd* una semblança colpidora, o que, almenys, és temptadora: sobretot el del municipi de *Gerderest* en el cantó de Lembeze: tenint en compte la forma *Gerderés* del document més antic que l'esmenta, any 1154, i recordant que el *Cautarés* del Lavedà (que els francesos grafien capritxosament *Cauterets*), prové de *CALD-ARICIUS* (cf. ross. *Barcarès -ARICIUS*, i el tipus it. *boschereccio*), es podria sospitar que vingui de *GIRD-ARICIU* 'ric de gerderes'.⁵ I hi ha la important regió dita *Lo Gert*, que comença no gaire lluny al NO. de *Gerderest*, entre Orthez i les Landes, el nom de la qual apareix sempre citada amb *rt* final, molt sovint des de mj. S. xv. Reconec que és necessari que un toponimista gascó aclareixi més aquests dos noms, abans de poder-hi comptar.

De tota manera, resta fermament establert que l'arel de totes les formes del nom pirinenc de la Rubus *Idea* arrenquen, des de més o menys antic, d'una base única en *gerd*.⁶ Ara bé hi ha en les dues valls més arcaïques del Pallars (o del domini català) una variant del mot que aporta una claror il·luminadora sobre quina fou la forma primitiva de la paraula. Es tracta de les reculades riberes d'Àreu i d'Espot, al capdamunt, respectivament de la Vall Ferrera i de la Vall d'Àneu. Allà el dialecte basco-ibèric sobrevisqué fins a última hora, i allà el mot es conserva amb *i* tònica, mostrant que la base degué pronunciar-se (almenys localment) amb una *ɨ*: *un ġirk, voleu ġirks?* a Àreu (1933).

Però encara ens orienta més lluny la Vall d'Espot (immens niu de gerderes a les bosquíries de Sant Maurici, Monestero, Peguera...): car allà en diuen *ġiros* amb la *G* conservada fins avui, a la manera basca (*gente, ġirgil, ġezi*, pronunciat amb *G* oclusiva com llur ètímon llatí en temps d'August), sense palatalitzar. Ja en el meu treball de 1958 (*E. T. C.* I, 126) vaig aplegar un bon nombre de casos de conservació de la *G* oclusiva a la Vall d'Àneu i veïnes: *arguilla, arguileres, Marguinades; ġuiró, ġuinedo* i *ġuerosso* (al costat de *ġiró, ġinast, ġireny*), *Sörguen* 'Pla de les Bruixes' < basc *sorgin* (cf. allà el mapa p. 152B), *La ġuinsa* el barri de Taüll on vivien la gent d'oficis menestrals < basc *bagin-tza* 'oficina de treball'.

La *G* es va palatalitzar a *gerdon* > *chordon* quasi pertot, àdhuc al Sobrarbe, perquè fins el Sobrarbe es va romanitzar del tot anteriorment a aquestes altes valls, i allà *HAGINTZA* basc ha donat *Ainsa* sota Boltaña, *Aisa* damunt de Jaca. Però els muntanyencs de la més escarida de les valls pallareses ens han conservat, fins avui, *GI*-pronunciat en aquest mot com en l'antic llenguatge local, pre-romà bascoide.⁷ Com que d'altra banda *gerd* i *gerdera*, amb llur *-d-* i *ge-* també resten prou a la vora de la forma originària, resta establert que aquesta havia de ser de la forma *ġIRD*.

Del mot primitiu a penes han quedat rastres en fonts lingüístiques documentades. És lícit conjecturar que un nom de lloc *Gerdinna* que per a l'any 590 ens transmeté Gregori de Tours (*Hist. Regum Francorum*, 1.9, cita de Holder) contingui la mateixa arrel, majorment vist que la terminació *-INN*' no sols revela un nom pre-romà, sinó precisament circum-vascònic, i amb versemblança aquitànic o sorotàptic (recordem els noms com els *-ENN*' de Comenge i Coserans, *Btr.z. Nfg.*, N. F. VIII, 236, 244, 256), i els mots residuals o toponímics com *CUTENNA (COTNA)*, *Chiavenna*, *Ravenna* etc.

Com a nom basc dels gerds a penes ens consta res, com sigui que la planta té un hàbitat poc extens al domini basc modern. De tota manera se sap que es deia *mugurdi* en el dialecte del Roncal: ja el traduïa «chordón» l'alt-navarrès Arakistain l'any 1746, el recollí després Azkue com a roncalès, i encara l'hi donaren a Rohlfs com a nom basc de la «framboise» quan anà a Isaba c. 1925. Amb raó sospitava Rohlfs que hi havia parentiu amb el nostre mot,⁸ i ja m'hi vaig adherir en el *DCEC*.⁹ Car donat el sistema fonètic basc res més fàcil que el pas de *mu-ġirdi* a *mu-ġurdi* per harmonia vocàlica. I un prefix *mu-* és concebible en basc: a part dels casos de *madari/udare* i (*ma*)*altz* que posen de relleu Bouda-B. (p. 16), dels quals no sé què pensar (i el mateix Bouda, va publicar un article sobre «Préfixes Nasaux Basques» en *Ensko-Jakintza* III, 132ss.), el fet és que *bu-* 'espiga' (< *buru* 'cap') s'afegeix sovint en basc a noms de plantes com *bu-min-ka* 'creixens' format amb *min* 'agre', i cf. d'altres en Bouda-B., p. 40, s. v. *cabeza, espiga*. En fi també podria ser compost amb el basc *margu* 'móra':¹⁰ *margu-ġirdi* seria, doncs, 'gerd-móra' o 'gerd d'esbarzer', amb formació enterament paral·lela a la del cast. *zarza-mora*; i des de *ma(r)gu(gi)rdi* en basc es passaria fàcilíssimament a *mugurdi* per haplogogia.¹¹

Un altre mot que es pot tenir en compte en els Pirineus occidentals: a Ansó *čurléstre* i a la Canal de Berdún *čorústél* «framuesa» (*RLiR* XI, 231, 201): probablement deuen ser encreuaments (o alguna altra forma d'encontre) de *chordón/chu-* amb *silvestre* (cf. *Idus silvestris* nom botànic del *vaccinium myrtillus*), possiblement canviat prèviament el cultisme *silvestre* en **sublestre* **surréstel* o alguna cosa així, i ajudant també a l'últim *masusta*, forma aragonesa del nom pre-romà ètímon de *MADUIXA*.

Em guardaré de dir que hàgim arribat amb això a una identificació de l'ètímon **ġIRD* o **ĠIRD* com a